

УДК: 343.1 (477)

Сергій Ковмир,
здобувач кафедри публічно-правових дисциплін,
ПВНЗ «Університет сучасних знань», Київ, Україна

Організаційно-правові засади програм захисту свідків в Україні: стан і напрями гармонізації з європейськими стандартами

Стаття присвячена аналізу правових та інституційних механізмів захисту учасників кримінального судочинства України у контексті їх відповідності європейським стандартам, зокрема Рекомендації Rec (2005) 9 Комітету Міністрів Ради Європи. Виокремлено ключові принципи пропорційності, регулярної оцінки ризиків та адаптивності заходів, а також визначено системні розбіжності між національною моделлю та практиками ЄС у сферах міжвідомчої координації, процесуальної регламентації та міжнародної взаємодії. Запропоновано концепцію комплексного реформування через створення єдиного координаційного центру, інтегрованого у європейські механізми міжнародного співробітництва, здатного забезпечити модернізацію заходів забезпечення безпеки з урахуванням сучасних правових, організаційних і технічних викликів. Сформульовано стратегічні напрями гармонізації, що охоплюють термінологічну уніфікацію, процедурну стандартизацію та стабільне ресурсне забезпечення національної системи захисту.

Ключові слова: європейські стандарти, міжвідомча взаємодія, оцінювання ризиків, пропорційність заходів, програми захисту, міжнародне співробітництво, гармонізація законодавства.

The article is devoted to the analysis of the legal and institutional mechanisms for protecting participants in Ukraine's criminal proceedings in the context of their compliance with European standards, in particular Recommendation Rec (2005) 9 of the Committee of Ministers of the Council of Europe. The key principles of proportionality, regular risk assessment, and adaptability of measures are highlighted, as well as systemic differences identified between the national model and EU practices in the areas of interagency coordination, procedural regulation, and international cooperation. A concept of comprehensive reform is proposed through the creation of a unified coordination center integrated into European mechanisms of international cooperation, capable of ensuring the modernization of security measures, taking into account contemporary legal, organizational, and technical challenges. Strategic directions for harmonization are formulated, encompassing terminological unification, procedural standardization, and stable resource provision for the national protection system.

Keywords: European standards, interagency cooperation, risk assessment, proportionality of measures, protection programs, international cooperation, legislative harmonization.

Постановка проблеми. Захист учасників кримінального судочинства є одним із ключових елементів забезпечення належного функціонування системи кримінального правосуддя. Його значення зумовлене тим, що достовірність і повнота доказової бази безпосередньо залежать від можливості потерпілих, свідків, експертів та інших процесуальних суб'єктів вільно і без страху реалізовувати свої процесуальні права й обов'язки. У ситуаціях, коли

існує реальна чи потенційна загроза життю, здоров'ю або майну учасників кримінального процесу, зростає ризик викривлення доказів, відмови від показань чи їх зміни під впливом тиску. Це, зі свого боку, призводить до викривлення істини та зниження довіри до правосуддя.

Забезпечення безпеки таких осіб є не лише завданням правозастосовних органів, а й елементом реалізації державою своїх позитивних зобов'язань у сфері прав людини, зокрема права на ефективний засіб юридичного захисту та права на справедливий суд. Практика провідних правових систем демонструє, що ефективні механізми захисту сприяють підвищенню готовності громадян співпрацювати з органами досудового розслідування та прокуратурою, зменшують вплив організованої злочинності та корупційних мереж на хід процесу [5, с. 61].

Особливого значення набуває захист у кримінальних провадженнях, пов'язаних із тяжкими та особливо тяжкими злочинами, тероризмом, корупцією та транснаціональною злочинністю, де рівень загроз для учасників є підвищеним. У цьому контексті комплексність заходів безпеки, що поєднують правові, організаційні та технічні інструменти, виступає необхідною передумовою досягнення цілей кримінального правосуддя та утвердження принципу верховенства права.

В Україні спостерігається комплекс системних викликів, які зумовлюють високий рівень загроз свідкам у кримінальних провадженнях, пов'язаних з організованою злочинністю, корупційними правопорушеннями та терористичною діяльністю, причому такі загрози проявляються як у формі безпосереднього фізичного впливу, так і у вигляді психологічного та матеріального тиску. Організовані злочинні угруповання, що зберігають стійкі корупційні зв'язки в органах державної влади та місцевого самоврядування, активно застосовують тактики систематичного залякування, підкупу та шантажу свідків, що ускладнює формування достовірної доказової бази й спричиняє відмову осіб від участі у кримінальному процесі [4, с. 128].

Особливої гостроти проблема набуває у провадженнях щодо корупційних злочинів, коли впливові фігуранти мають доступ до значних фінансових ресурсів і використовують їх для прямого чи опосередкованого впливу на хід слідства та судового розгляду, зокрема й через інформаційні та політичні канали. Додатковим чинником, що загострює ситуацію, є загроза терористичних актів і діяльність незаконних збройних формувань у контексті збройного конфлікту на Сході держави, що створює підвищені ризики для свідків у справах, пов'язаних із посяганнями на національну безпеку.

Обмежена технічна оснащеність органів, відповідальних за реалізацію заходів безпеки, фрагментарність міжвідомчої взаємодії та недостатній обсяг фінансування програм захисту унеможливають своєчасне й адекватне реагування на динамічні загрози. У підсумку формується ситуація, коли фактичний рівень небезпеки для свідків перевищує спроможність наявних механізмів їхнього захисту, що негативно позначається на результативності кримінального правосуддя у зазначених категоріях справ [6, с. 45].

Вітчизняне законодавство у сфері забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства характеризується фрагментарністю та відсутністю системного оновлення, що зумовлює істотний розрив із європейськими стандартами, сформованими на основі рекомендацій Ради Європи, асquis Європейського Союзу та усталеної судової практики Європейського суду з прав людини. Наявні нормативно-правові акти здебільшого відображають підходи, закладені у попередні десятиліття, без належної адаптації до

сучасних викликів, пов'язаних із транснаціональною організованою злочинністю, кіберзлочинами та терористичними загрозами [6, с. 32].

На відміну від західних юрисдикцій, де програми захисту свідків інтегруються у ширші стратегії кримінальної політики, в Україні відсутня комплексна концепція, що поєднувала б правові, організаційні та технічні механізми, засновані на регулярній оцінці ризиків і пропорційності безпекових заходів. Недостатньо врегульованими залишаються питання міжвідомчої координації, обміну інформацією та захисту персональних даних осіб, включених до програм, що створює правові прогалини і потенційні канали витоку відомостей.

Крім того, на законодавчому рівні не забезпечено належного впровадження сучасних процедур дистанційного допиту, анонімізації свідків та використання технологічних засобів для запобігання ідентифікації, які в європейській практиці вже стали усталеним інструментом забезпечення безпеки. Відсутність чітких нормативних критеріїв для включення до програми захисту, а також недостатня деталізація порядку фінансування та матеріально-технічного забезпечення створюють передумови для вибіркового застосування заходів, що знижує рівень довіри до їх ефективності та не відповідає принципу рівності перед законом, закріпленому в європейських правових стандартах [6, с. 76].

Ефективність національної системи захисту учасників кримінального судочинства значною мірою залежить від здатності держави забезпечити органічне поєднання правових та організаційних механізмів із наявними на той час технічними засобами безпеки, здатними нейтралізувати як традиційні, так і новітні загрози. Законодавчі норми, що визначають процедури охорони свідків, потерпілих та інших процесуальних суб'єктів, потребують практичної реалізації через узгоджену роботу спеціалізованих підрозділів, належну підготовку персоналу та наявність інфраструктури, яка дозволяє швидко реагувати на зміну рівня ризику.

У зазначеному контексті сучасні для зазначеного періоду технічні засоби, зокрема цифрові системи відеоспостереження, засоби прихованого аудіо- та відеоконтролю, засекречені канали зв'язку, портативні тривожні пристрої та охоронні сигналізації, повинні інтегруватися в єдину координаційну систему управління заходами безпеки. Водночас ефективність їхнього використання безпосередньо залежить від правової регламентації процедур збору, зберігання та використання безпекової інформації, а також від чіткого розподілу повноважень між суб'єктами, відповідальними за безпеку. Недостатня інтеграція технічних рішень у роботу національних програм захисту, призводить до обмеження можливостей оперативного моніторингу загроз і своєчасного реагування на безпекові інциденти, тоді як у європейській практиці активно застосовуються комплексні платформи, здатні поєднувати технічні ресурси з аналітичними інструментами прогнозування ризиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження, присвячені захисту учасників кримінального провадження, в Україні нині формуються на перетині кримінально-процесуальної теорії, криміналістики та адміністративного права. При цьому значна увага приділяється аналізу правових механізмів та практичних аспектів реалізації спеціальних заходів безпеки. У працях О. В. Бардацької, В. П. Бахіна, В. І. Боярова, О. І. Габро та М. В. Салтевського акцентується на проблемах нормативної неврегульованості окремих процедур, недостатньому рівні міжвідомчої

координації та обмежених ресурсах, що ускладнюють виконання програм захисту.

Водночас у зарубіжній науці, зокрема у публікаціях Г. Шнайдера (Німеччина), Л. Манчіні (Італія), Дж. Міллера (Велика Британія) та К. Саллівана (США), питання захисту свідків і потерпілих розглядають у ширшому контексті кримінальної політики, інтегрованої із заходами протидії організованих злочинності та тероризму. Європейські автори приділяють увагу концепції пропорційності заходів безпеки, впровадженню технологічних інструментів анонімізації та дистанційного допиту, а також розробці систем динамічної оцінки ризиків.

Наукові дискусії у сфері забезпечення безпеки учасників кримінального провадження зосереджуються навколо визначення об'єктивних критеріїв для включення осіб до програм захисту, встановлення належного балансу між інтенсивністю заходів і рівнем реальної загрози, а також розроблення процедур динамічної оцінки ризиків, здатних враховувати зміну обставин на різних етапах процесу. Дослідники наголошують, що надмірно вузькі або, навпаки, надто широкі критерії можуть призвести до зниження ефективності програм: у першому випадку через залишення без захисту осіб, які його потребують, а в другому – через надмірне навантаження на систему та нераціональне використання ресурсів [4].

Пропорційність заходів, відповідно до європейської правової доктрини, розглядається як ключовий принцип, що вимагає співвідношення обсягу втручання з інтенсивністю загрози, уникаючи як недостатності, так і надмірності захисту. У звітах Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC) та Європолу зауважується, що в умовах зростання мобільності злочинних угруповань і транснаціонального характеру загроз ефективна оцінка ризиків потребує інтеграції аналітичних, оперативних та технологічних компонентів, а також доступу до міжнародних баз даних і механізмів оперативного обміну інформацією [8, с. 77-78].

Метою статті є вироблення цілісного науково-правового бачення сучасного стану правових та організаційних основ національної системи захисту учасників кримінального судочинства в Україні, виявлення розривів між національною практикою та європейськими стандартами, а також обґрунтування перспективних напрямів гармонізації законодавства й реформування управлінських механізмів. Дослідження спрямоване на інтеграцію правових, організаційних і технологічних інструментів у єдину систему реагування на загрози з метою підвищення ефективності програм захисту та зміцнення довіри суспільства до інститутів кримінального правосуддя.

Виклад основного матеріалу. Вибір, який український народ зробив під час Революції Гідності, став історичним вододілом, що чітко окреслив стратегічний курс України на інтеграцію до Європейського Союзу (далі – ЄС) та утвердження європейських цінностей – верховенства права, поваги до прав людини, демократії та свободи. Цей вибір знайшов своє закріплення у міжнародно-правових зобов'язаннях нашої держави, зокрема в Угоді про асоціацію з ЄС, яка визначила вектор глибинної трансформації національної правової системи, у тому числі у сфері правосуддя, безпеки та захисту прав учасників кримінального судочинства. Саме в цьому контексті постає об'єктивна необхідність імплементації передових європейських стандартів у механізми захисту свідків і потерпілих, що є невід'ємним елементом побудови сучасної та ефективної системи правосуддя в Україні.

Необхідність зміни національних стандартів захисту учасників кримінального судочинства у бік світових, зокрема європейських, рекомендацій прямо впливає з положень *ст. 1 п. 2(e)* та *ст. 22 п. 3(d)* Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і Європейським співтовариством з атомної енергії, з іншої сторони. У цих нормах передбачено посилення співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки, що включає створення належних умов для ефективного функціонування механізмів захисту, а також визначено пріоритет розвитку співпраці у сфері захисту свідків і жертв злочинів через обмін найкращими практиками, інституційне посилення та підготовку відповідних кадрів [1].

Виконання зазначених зобов'язань передбачає всебічну адаптацію українських правових механізмів і безпекових процедур до стандартів, закріплених у праві ЄС та міжнародних актах, що формує основу для створення стійкої та ефективної системи протидії загрозам у кримінальних провадженнях, пов'язаних з організованою злочинністю, корупцією, тероризмом та злочинами, які належать до компетенції Міжнародного кримінального суду.

Правове регулювання забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства в Україні ґрунтується переважно на положеннях Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23 грудня 1993 року № 3782-ХІІ (далі – Закон) та підзаконних нормативно-правових актів, серед яких ключове значення має постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 1995 року № 457, що затверджує порядок застосування окремих заходів забезпечення безпеки. Закон визначає перелік осіб, на яких поширюються гарантії, передбачає загальні категорії заходів захисту та встановлює компетенцію органів, уповноважених на їх реалізацію. Водночас аналіз чинної редакції Закону виявляє низку істотних концептуальних і процедурних недоліків, що знижують ефективність його практичного застосування. Відсутність у законі чіткого визначення категорії «реальна загроза» та єдиної методики її встановлення призводить до неоднорідності правозастосовної практики і суб'єктивізму при ухваленні рішень [2; 3].

Нечітка правова регламентація процедур оцінювання ризиків учасникам кримінального провадження в національному законодавстві не дозволяє суб'єктам захисту повноцінно співвідносити інтенсивність загроз із вибором релевантних безпекових заходів, що суттєво ускладнює впровадження у програми захисту принципу пропорційності. Слабка нормативна деталізація міжвідомчої взаємодії в межах безпекових програм зумовлює фрагментарність координації між органами досудового розслідування, прокуратури та підрозділами спеціального призначення. Додатковим обмеженням є залежність термінів дії заходів забезпечення безпеки виключно від меж кримінального провадження, що не враховує ризиків посткримінального впливу після його формального закінчення.

Відсутність належно врегульованих процедур заміни ідентифікаційних документів, зміни персональних даних та переселення обмежує можливості комплексної нейтралізації загроз учасникам кримінального судочинства. Як наслідок, у вітчизняній практиці домінує застосування заходів фізичного захисту, що виконуються спеціальними підрозділами правоохоронних органів, тоді як інші інструменти, поширені у міжнародній практиці, залишаються невпровадженими або реалізуються в обмеженому обсязі [6, с. 34].

Організаційні механізми реалізації заходів із забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства в Україні формуються через діяльність

спеціалізованих підрозділів Служби безпеки України, Національної поліції та органів прокуратури, кожен з яких виконує функції у межах своєї компетенції, однак без належної централізованої координації та єдиних стандартів керування ризиками в межах програм захисту. Система побудована переважно на виконанні завдань фізичного захисту, включаючи охорону місць проживання, супровід у судові засідання та інші процесуальні дії, із залученням обмежених процедур переселення та зміни ідентифікаційних даних, які, у силу прогалин у правовому регулюванні та відсутності відпрацьованих алгоритмів, мають радше винятковий, ніж системний характер.

Практика зміни персональних даних і видачі нових ідентифікаційних документів залишається недостатньо розвиненою через складність бюрократичних процедур, ризики розкриття інформації та відсутність належного міжвідомчого захисту реєстраційних баз даних. Переселення, як один із найефективніших заходів, застосовується обмежено через дефіцит безпечного житлового фонду, фінансові обмеження та труднощі у забезпеченні конфіденційності нового місця проживання.

Аналіз бюджетних витрат свідчить про недостатній рівень фінансування національних програм захисту, який не відповідає ані масштабам загроз, ані обсягам завдань, що стоять перед спеціальними підрозділами, тоді як у державах ЄС бюджетні асигнування на аналогічні програми передбачають окремі цільові фонди та комплексне покриття витрат на фізичну, соціальну й технологічну складову безпеки. У підсумку, наявна організаційна модель демонструє фрагментарність, ресурсну вразливість та відставання від європейських стандартів, що потребує як структурної модернізації, так і інституційної інтеграції механізмів захисту у єдину багаторівневу систему [7, с. 34].

Європейські стандарти, відображені у Рекомендації Rec (2005) 9 Комітету Міністрів Ради Європи, формують системно узгоджену концепцію захисту свідків і осіб, які співпрацюють з правосуддям, де ключовим елементом є чіткість і юридична визначеність основоположних термінів, що унеможлиблює неоднозначне тлумачення та правову невизначеність під час їх застосування. Визначення поняття «свідок» охоплює будь-яку особу, що володіє істотною для кримінального провадження інформацією та здатна її надати, незалежно від форми й стадії процесу, тоді як «особа, яка співпрацює з правосуддям» конкретизує суб'єкта, який, будучи переслідуваним або засудженим за участь у злочинній організації чи вчинення тяжких злочинів, погоджується співпрацювати зі слідством, у тому числі шляхом дачі викривальних показань [7].

У рекомендації закріплено вузьке та водночас функціональне розуміння понять «залякування» – як реальної або потенційної загрози, що може вплинути на бажання або можливість особи давати свідчення, та «анонімність» – як процесуальної гарантії, що унеможлиблює ідентифікацію свідка сторонами чи суспільством. При цьому проводиться чітка диференціація між індивідуальними, процесуальними та позапроцесуальними заходами захисту і комплексними програмами захисту, які є сукупністю узгоджених та формалізованих дій, закріплених у письмовій угоді між уповноваженим органом і захищуваною особою. Принципово важливим є положення про застосування заходів не лише під час судового розгляду, але й до його початку та після завершення процесу, що створює безперервний захисний контур [7].

Значну увагу приділено професійній спеціалізації персоналу органів кримінального правосуддя, відповідальному за роботу зі свідками, включаючи обов'язкове проходження підготовки та використання уніфікованих керівних документів. Рекомендація прямо визначає коло кримінальних правопорушень, при розслідуванні яких мають обов'язково застосовуватися заходи захисту, зокрема щодо організованої злочинності, тероризму та тяжких злочинів міжнародного характеру. При прийнятті рішення враховуються серйозність загроз, значущість внеску особи у розслідування та її згода, що оформлюється меморандумом про взаєморозуміння, який закріплює права, обов'язки і межі відповідальності сторін.

Головною метою програм захисту європейськими законодавцями визначено забезпечення життя та особистої безпеки свідків і надання їм багатовимірною захисту – фізичного, психологічного, соціального та фінансового, причому у випадках, коли інші заходи не є достатніми, допускається докорінна зміна ідентичності та місця проживання на тривалий або навіть довічний термін.

Особливе місце відведено розвитку міжнародного і транскордонного співробітництва, що передбачає як переміщення свідків і їхніх близьких за кордон з гарантіями безпеки, так і налагодження взаємодії з Міжнародним кримінальним судом та використання захищених каналів телекомунікації, включно з телеконференціями, для проведення процесуальних дій, що дозволяє ефективно реагувати на транснаціональні загрози та забезпечувати єдиний високий стандарт захисту у межах європейського правового простору [7].

Порівняльний аналіз української моделі захисту учасників кримінального судочинства та європейських практик засвідчує наявність глибинних розбіжностей як у концептуальному, так і в інституційному вимірах, що обумовлює обмежену ефективність національної системи в умовах зростання складності та транснаціональності кримінальних загроз. Європейські моделі, зокрема впроваджені у Німеччині, Нідерландах, Італії та Польщі, ґрунтуються на принципі інтегрованого управління програмами захисту, де міжвідомчі координаційні центри мають оперативну автономію, стандартизовані протоколи взаємодії та захищені канали обміну інформацією, а заходи безпеки, включно із заміною ідентичності чи переселенням, застосовуються не лише у виняткових випадках, а як частина системного підходу. На відміну від цього, українська практика характеризується фрагментарністю нормативного регулювання, домінуванням фізичної охорони як базового інструменту та відсутністю формалізованих механізмів постпроцесуального захисту, що знижує довіру свідків до державної підтримки та обмежує їхню готовність до співпраці [9, с. 56].

Приклади успішної імплементації стандартів ЄС у національні законодавства інших держав демонструють, що адаптація Рекомендації Rec (2005) 9 можлива за умови комплексної реформи, яка охоплює як правову, так і організаційну площину. У Польщі було створено центральний орган – Бюро захисту свідків у структурі поліції, уповноважений координувати заходи захисту незалежно від органу досудового розслідування, що дозволило уніфікувати процедури оцінки ризиків і стандартизувати підходи до відбору осіб для участі у програмі. В Італії, з її тривалою історією протидії мафіозним структурам, впроваджено систему спеціальних комісій з розгляду заяв про включення до програми, де рішення ухвалюється колегіально із залученням представників судової влади, правоохоронних органів та психологів, що забезпечує як об'єктивність, так і міждисциплінарність підходу. Нідерланди

продемонстрували ефективність моделі, де акцент робиться на максимальному збереженні конфіденційності особи, включно з багаторівневим доступом до персональних даних і впровадженням технологій цифрової анонімізації [9, с. 44].

В українських умовах ключовими перешкодами для імплементації аналогічних стандартів виступають, по-перше, фінансові обмеження, що унеможливають створення сталого фонду для фінансування комплексних заходів, особливо тих, що вимагають тривалої соціальної підтримки або переселення за кордон. По-друге, інституційні бар'єри, зокрема відсутність єдиного уповноваженого органу, здатного здійснювати міжвідомчу координацію на постійній основі, призводять до дублювання функцій, розпорошення ресурсів і нерідко – до конфлікту компетенцій між правоохоронними структурами. По-третє, правові прогалини, що стосуються нечіткості процедур оцінки реальності загроз, відсутності чіткого механізму зміни ідентифікаційних документів та обмеження строків дії заходів рамками кримінального провадження, суттєво звужують можливості ефективного захисту. Без усунення цих факторів, імплементація європейських стандартів в Україні залишатиметься декларативною, що обумовлює необхідність проведення системної реформи, яка поєднуватиме інституційне переосмислення, законодавче удосконалення та належне фінансове забезпечення у відповідності до найкращих європейських практик.

Висновки. Виходячи з викладеного, можна констатувати, що стан правових та організаційних основ захисту учасників кримінального судочинства в Україні характеризується наявністю базової законодавчої та інституційної платформи, яка, однак, не забезпечує повного виконання завдань, зумовлених як внутрішніми потребами кримінального правосуддя, так і міжнародними зобов'язаннями держави. Аналіз чинних механізмів виявляє недостатню деталізацію процедур реалізації заходів захисту, відсутність єдиного координаційного центру та нестабільність фінансового забезпечення програм захисту, що зумовлює фрагментарність їхнього впровадження.

По-перше, стратегічним пріоритетом має стати створення постійно діючого координаційного центру з міжвідомчими повноваженнями, інтегрованого у європейські механізми міжнародного співробітництва, який не лише здійснюватиме комплексне керування ресурсами системи захисту та узгодження дій правоохоронних органів, прокуратури і судів, але й забезпечуватиме системний діалог вітчизняних фахівців з представниками Консультативної місії Європейського Союзу з метою спільного дослідження ефективності чинних програм захисту, аналізу та узагальнення найкращих національних тактик забезпечення безпеки, а також вироблення динамічної, адаптивної концепції захисту свідків і потерпілих, здатної оперативно реагувати на трансформацію загроз та враховувати сучасні міжнародні стандарти й технологічні рішення.

По-друге, запропонований формат взаємодії має передбачати створення спільних робочих груп, до складу яких увійдуть представники правоохоронних органів, прокуратури, судової влади та експерти міжнародних консультативних місій, з метою проведення комплексного аудиту національних процедур забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства. Такий аудит має охоплювати детальний аналіз діючих правових норм, організаційної структури та технічного оснащення підрозділів захисту, виявлення існуючих правових, інституційних і технологічних прогалин, а також оцінювання їхнього впливу на ефективність реалізації заходів захисту.

На основі отриманих результатів передбачається розроблення дорожньої мапи реформування системи захисту, що враховуватиме найкращі практики держав-членів ЄС та адаптуватиме їх до національного правового й інституційного контексту. Реалізація цього підходу передбачає не лише регулярний обмін інформацією з іноземними фахівцями, але й організацію спільних тренінгів, симуляцій та консультацій, спрямованих на підвищення професійної спроможності українських фахівців. Така модель співпраці здатна забезпечити підвищення прозорості й підзвітності безпекових програм, а також сприятиме формуванню єдиних стандартів якості, що відповідатимуть сучасним європейським вимогам.

По-третє, ефективне реформування національної системи захисту учасників кримінального судочинства потребує комплексної уніфікації термінології та процедур, що дозволить усунути колізії у правозастосуванні та забезпечити однакове тлумачення ключових понять усіма суб'єктами захисту. Особливого значення набуває впровадження стандартизованої, методично обґрунтованої системи оцінювання ризиків, здатної враховувати як об'єктивні фактори загроз, так і динаміку їхніх зміни у часі, що дозволить своєчасно коригувати комплекс безпекових заходів. Важливим структурним елементом має стати стабільне та прогнозоване фінансування, яке повинно охоплювати не лише витрати на фізичну охорону, але й забезпечення психологічної підтримки, соціальної адаптації та використання сучасних технічних засобів безпеки, включно з анонімізацією даних, захищеними каналами зв'язку та системами моніторингу загроз.

Окремої уваги заслуговує запровадження багаторівневого механізму контролю за пропорційністю та адекватністю застосованих заходів, що передбачатиме як внутрішній моніторинг у межах підрозділів захисту, так і зовнішній аудит органами прокуратури, здатного забезпечити відповідність прийнятих управлінських рішень в межах програм захисту міжнародним стандартам і кращим практикам держав-членів ЄС.

Таким чином, розбудова стійкої та адаптивної системи захисту учасників кримінального судочинства в Україні можлива лише за умов застосування комплексного, багатовимірного підходу, що передбачає одночасну модернізацію нормативно-правової бази, інституційне укріплення суб'єктів захисту, відповідальних за реалізацію програм захисту, а також впровадження сучасних технологічних рішень, здатних забезпечити високий рівень безпеки в умовах динамічного криміногенного середовища. Такий підхід включатиме гармонізацію національного законодавства з європейськими стандартами, закріпленими у міжнародних документах, створення ефективних механізмів міжвідомчої координації та ресурсного планування, а також інтеграцію інноваційних технічних засобів – від систем анонімізації та захищеного зв'язку до аналітичних платформ моніторингу й аналізу загроз. Лише за умов синергії правових, організаційних та технологічних компонентів стане можливим формування національної моделі захисту, яка не лише відповідатиме поточним викликам, але й органічно інтегруватиметься у спільний європейський простір правосуддя, забезпечуючи взаємодію з іноземними партнерами та обмін найкращими практиками для вдосконалення національної системи захисту учасників кримінального судочинства.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми

- державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
2. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.1993 № 3782-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>
 3. Про порядок вирішення питань переселення в інше місце проживання, надання житла, матеріальної допомоги та працевлаштування осіб, взятих під державний захист : постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.1995 № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-95-%D0%BF>
 4. Копетюк М. Особливості забезпечення безпеки осіб у досудовому кримінальному провадженні. Історико-правовий часопис. 2013. № 2. С. 126–131.
 5. Качмар Б. М. Механізм забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні. Сучасне кримінальне провадження України: доктрина, нормативна регламентація та практика функціонування: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 17 квіт. 2015 р.). Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. С. 60–61.
 6. Забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства : міжнародний та вітчизняний досвід : аналітичний огляд / М. О. Свірін, Л. М. Шестопалова, А. І. Пясецький та ін.; НДІ проблем боротьби зі злочинністю НАВСУ. – Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2006. 119 с.
 7. Recommendation Rec (2005)9 of the Committee of Ministers to member states on the protection of witnesses and collaborators of justice. Strasbourg: Council of Europe. 20.04.2005. URL: [https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:\[%2209000016805b0cf7%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:[%2209000016805b0cf7%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]})
 8. UNODC. Good practices for the protection of witnesses in criminal proceedings involving organized crime. New York: United Nations, 2008. 112 p.
 9. International trends in the facilitation of witness co-operation in organized crime cases. European Journal of Criminology. 2006. P. 319–355.